

← [Forrige artikel](#)

Pigerne fra Sprogø

Kategori: [Anmeldelser](#)

Visninger: 558

Del artikel: [f](#) [t](#) [in](#)

Stine Grønbæk Jensen og Sarah Smed

Pigerne fra Sprogø

Lindhardt og Ringhof, 400 sider inkl. 50 sort-hvid fotos, vejl. pris 349,95 kr.

Af *Christen Bonde*

Kvindeanstalten på Sprogø er en skamlet på det moderne Danmarks historie. Mange unge kvinder, som læger mente var åndssvage i intellektuel henseende og desuden moralsk fordærvede efter tidens strenge, ofte dobbeltmoraliske begreber, henslæbte de bedste år af deres liv i det isolerede øsamfund. Det var reelt et fængsel, de såkaldte sprogøpiger kun kunne undslippe ved dels at opnå institutionens velvilje, dels ved at underkaste sig sterilisation, så de ikke kunne give deres angiveligt fordærvede gener videre.

I fire årtier – fra 1923 til 1961 – var anstalten en barsk påmindelse om, at hverken træerne plantet af oplysningstiden eller af velfærdsstaten groede op i himlen. Den isolerede kvindeanstalt midt i Storebælt hørte under De Kellerske Anstalter med hovedkvarter i en lille landsby midt imellem Vejle og Fredericia. Kvinderne fanget i forsorgens greb bar skæbner uden rettigheder. Paternalisme og lægevidenskab gik hånd i hånd.

Der er to faste elementer i den historiske analyse af det danske forsorgsvæsen for sindslidende/angivelige sindslidende. For det første historisk kritik af magten, hvor det moderne samfunds blinde vinkler og bagside står for skud; det drejer sig om strukturer, hvor historikeren nok kan navngive frontpersoner, men disse er blot tandhjul i en større tendensmaskine, når alt kommer til alt. Det andet element er de indlagte, den enkelte menneskeskæbne, den unikke historie fanget i de afdækkede magtstrukturers malstrøm.

Med fare for at forenkles kan man sige, at de to elementer har byttet betydningsvægt, siden emnet blev 'opdaget' af historikerne for et kvart århundrede siden. Fra magtkritikkens (og sensationismens) forrang til et større fokus på patienterne.

Bogens første del udgør et fint sammenspil mellem de bredere åndstrømninger i samfundet, moralske som videnskabelige, og en række kvindeskæbner, der anskueliggør, hvordan tankerne udfoldede sig, når de tørnede sammen med virkeligheden. Som kapitlerne skrider frem, kommer

anstalten på Sprogø i fokus – det er bogens hoveddel. Her binder kvindernes enkeltoplevelser fortællingen sammen. De sidste kapitler trækker tråde frem i tiden. Selv efter at kvinderne var kommet væk fra øen, slap Sprogø dem aldrig. Heller ikke selv om de skulle have held med at slippe fri af den omklamrende åndsvageforsorg.

Med en ubehagelig følelse af at lege Djævelens advokat følte denne anmelder en vis historisk ensidighed i bogens hoveddel; ensidigheden følger givetvis af det dybt uretfærdige i sprogøkvindernes situation. At forfatterne er indignerede, forstår man, og det er sympatisk, at de gør velmente forsøg på at leve sig ind i sprogøkvindernes fortvivlende verden. De to historikere giver mange eksempler på fin psykologisk forståelse for sprogøpigernes handlingsmønstre og tanker.

Skurken i Pigerne fra Sprogø er den formynderiske, magtsyge og indflydelsessøgende overlæge i Brejning, H.O. Wildenskov, der til gengæld ikke ejer det mindste gran af psykologiske forståelse. Skal man følge forfatterne, er selv små tegn på empati og imødekommenhed fra hans side tilsyneladende udslag af hans magtkalkuler.

Overlægen styrer enevældigt De Kellerske Anstalter, i tilfældet Sprogø med hjælp fra de skiftende forstanderinder, der fungerer som hans forlængede arm og trofaste informanter. Mens de sidstnævnte optræder i fortællingen som mini-Wildenskov'ere, kunne man sagtens forestille sig, at forstanderinderne havde deres egne grunde til at fremstille sagerne i deres indberetninger, som de gjorde.

Måske skrev de, hvad de vidste, deres chef ville høre, hvilket ville lette deres eget arbejdsliv, eller måske skjulte de endda nogle af dagligdagens problemer i deres indberetninger for at skåne kvinderne. Måske havde de trods alt en vis forståelse eller endda sympati for de tvangsindlagte kvinder, som de levede iblandt.

Forfatterne udfolder kildekritisk distance til lyse og positive tegn, hvor små og sjældne de end måtte være. Disse vidnesbyrd bliver gerne bortforklaret eller efterladt uden kommentar. Negative ting begået af plejepersonale (inkl. overlægen) bliver omvendt fremhævet. Vel et udtryk for en mistankens hermeneutik. Forfatterne benytter ofte citater fra breve og indberetninger og lignende, men de får sjældent lov til at tale for sig selv. Citaterne – der ellers optræder på nudansk og er umiddelbart til at forstå – bliver i de fleste tilfælde fulgt til dørs af en opfølgende kritisk tolkning fra forfatternes side, så læseren får sværere ved at danne sin egen mening.

Udover denne mavesure kritik er der kun godt at sige om Pigerne fra Sprogø. De to kyndige historikere bag den velskrevne bog viser en enorm viden, et stort overblik, og de driver deres fortælling frem på sikker vis. Bogen fortjener mange læsere!

[Historie-online.dk, den 21. februar 2024]

← [Forrige artikel](#)

SE RELATEREDE ARTIKLER

FRA PEST TIL CORONA

DET BADENDE KØBENHAVN

